

RAPORT MBI AKSESUESHMËRINË E KOMUNIKIMIT NË SHQIPËRI

VLERËSIM, GJETJE DHE REKOMANDIME

Qershor 2026

RAPORT MBI AKSESUESHMËRINË E KOMUNIKIMIT NË SHQIPËRI

1. Hyrje

Ky raport analizon gjendjen e aksesueshmërisë në Republikën e Shqipërisë, me fokus të veçantë në aksesueshmërinë e komunikimit, në përputhje me detyrimet që rrjedhin nga Konventa e OKB-së për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara (UN CRPD), të ratifikuar nga Shqipëria.

Analiza mbështetet në një kombinim burimesh, përfshirë raportet e institucioneve të pavarura si Avokati i Popullit dhe Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi, si dhe kontributet e organizatave të shoqërisë civile.

Megjithatë, si nga desk research, ashtu edhe nga shkëmbimet me organizatat me të cilat bashkëpunojmë, rezulton se mungojnë studime të mirëfillta dhe të strukturuar mbi komunikimin e aksesueshëm në Shqipëri. Për këtë arsye, vlerësimi i gjendjes së komunikimit të aksesueshëm në këtë raport bazohet në mënyrë të konsiderueshme në:

- feedback-un e drejtpërdrejtë nga persona që përballen me barriera në komunikim
- inputet e organizatave përfaqësuese të tyre
- evidencat praktike të hasura gjatë zbatimit të projekteve në terren

Qëllimi i raportit është të evidentojë sfidat kryesore, të identifikojë problemet sistemike dhe të propozojë drejtime konkrete për përmirësimin e aksesueshmërisë së komunikimit si një parakusht për përfshirje të plotë dhe të barabartë në shoqëri.

2. Kuadri normativ dhe institucional

Republika e Shqipërisë ka ratifikuar Konventën e OKB-së për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara dhe ka miratuar një sërë aktesh ligjore që lidhen me aksesueshmërinë dhe mosdiskriminimin, përfshirë:

- Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë
- Ligjin nr. 93/2014 “Për përfshirjen dhe aksesueshmërinë e personave me aftësi të kufizuara”
- Ligjin “Për mbrojtjen nga diskriminimi”
- Legjislacionin sektorial në fushën e shërbimeve publike, arsimit dhe informimit

Megjithatë, pavarësisht ekzistencës së këtij kuadri, zbatimi i tij mbetet i pjesshëm dhe i fragmentuar. Komunikimi i aksesueshëm nuk është integruar ende si standard detyrues në politikat publike, por trajtohet më shumë si një element opsional apo projektor.

3. Gjendja e aksesueshmërisë së komunikimit – gjetjet kryesore

3.1. Aksesimi në informacion në sektorin publik

Institucionet publike në Shqipëri nuk ofrojnë në mënyrë sistematike informacion në formate të aksesueshme. Nga evidencat e mbledhura rezulton mungesë e:

- informacionit në gjuhë të lehtë për t'u lexuar (easy-to-read)
- përmbajtjeve në gjuhën e shenjave
- materialeve audio dhe formateve alternative
- dokumenteve të strukturuar për përdorim me teknologji ndihmëse

Kjo situatë e bën të vështirë për shumë persona me aftësi të kufizuara që të kuptojnë dhe përdorin informacionin publik, duke kufizuar ushtrimin e të drejtave të tyre.

3.2. Komunikimi digjital dhe e-qeverisja

Megjithëse Shqipëria ka bërë progres të konsiderueshëm në digjitalizimin e shërbimeve publike, këto zhvillime nuk janë shoqëruar me standarde të plota të aksesueshmërisë.

Problematikat kryesore të identifikuara janë:

- faqe interneti jo plotësisht të aksesueshme për screen readers
- mungesë e teksteve alternative për elementet vizuale
- struktura jo të përshtatshme navigimi
- mungesë përmbajtjeje në gjuhën e shenjave
- vështirësi praktike në përdorimin e platformave nga persona me aftësi të kufizuara

Një problem veçanërisht kritik është mungesa e teknologjive mbështetëse në gjuhën shqipe. Aktualisht:

- mungon sintetizatori funksional në gjuhën shqipe për screen readers
- mungojnë softuerët “speech-to-text” në shqip

Kjo pamundëson ndërveprimin efektiv të personave me aftësi të kufizuara me pajisjet elektronike dhe e vështirëson ndjeshëm aksesin në përmbajtje online, duke krijuar një hendek të thellë në web accessibility.

Gjithashtu, mungesa e përmbajtjeve në gjuhë të thjeshtë përbën një barrierë serioze për personat me aftësi të kufizuara intelektuale dhe grupe të tjera vulnerabël që hasin vështirësi në kuptimin e teksteve komplekse.

3.3. Media dhe informimi publik

Aksesueshmëria në media mbetet e kufizuar dhe jo e standardizuar. Nga vëzhgimet dhe feedback-u i aktorëve rezulton se:

- përmbajtjet me titra janë të pjesshme dhe jo të qëndrueshme
- përkthimi në gjuhën e shenjave është i kufizuar në raste sporadike
- audiopërshkrimi pothuajse mungon

Kjo situatë kufizon aksesin në informacion me interes publik dhe ndikon drejtpërdrejt në pjesëmarrjen e personave me aftësi të kufizuara në jetën demokratike.

3.4. Shërbimet e interpretimit dhe komunikimi i drejtpërdrejtë

Shërbimi i interpretimit në gjuhën e shenjave gjatë ofrimit të shërbimeve publike për personat me aftësi të kufizuara në dëgjim mbetet në nivele minimale.

Nga informacionet dhe vlerësimet e ekspertëve të fushës, përfshirë edhe analiza mbi gjendjen e ofrimit të këtij shërbimi, rezulton se:

- mungon një sistem i organizuar dhe i qëndrueshëm interpretimi
- shërbimi ofrohet kryesisht në mënyrë ad-hoc
- institucionet nuk kanë burime të dedikuara për këtë funksion

Kjo krijon barrierë të drejtpërdrejta në aksesin në shërbime bazë dhe në komunikimin me institucionet.

3.5. Gjendja e shërbimit të interpretimit në gjuhën e shenjave në institucionet publike

Në Shqipëri, megjithëse gjuha e shenjave është njohur zyrtarisht dhe personat që nuk dëgjojnë kanë të drejtë ta përdorin atë, ofrimi i shërbimit të interpretimit në institucionet publike mbetet i kufizuar dhe jo i standardizuar.

Mungesa e sistemit të institucionalizuar

Nga evidencat e mbledhura dhe praktikat në terren rezulton se:

- Nuk ekziston një sistem kombëtar i organizuar për ofrimin e interpretëve të gjuhës së shenjave
- Institucionet publike nuk kanë staf të dedikuar për këtë shërbim
- Shërbimi nuk është i integruar si detyrim funksional në administratë

Në praktikë, interpretimi ofrohet kryesisht:

- në mënyrë ad-hoc
- përmes organizatave të shoqërisë civile
- ose me iniciativë individuale të vetë personave me aftësi të kufizuara

Situata në bashki

Në nivel vendor:

- Shumica e bashkive **nuk kanë interpretë të punësuar** të gjuhës së shenjave
- Nuk ka struktura të dedikuara për komunikimin e aksesueshëm
- Shërbimi sigurohet vetëm në raste të veçanta (p.sh. aktivitete apo projekte)

Kjo do të thotë që një person me aftësi të kufizuara në dëgjim, në shumicën e rasteve:

- duhet të vijë me një familjar
- ose të kërkojë ndihmë nga organizata jashtë institucionit

Situata në gjykata dhe sistemin e drejtësisë

Në teori, në procedurat gjyqësore duhet të garantohet interpretimi për personat që nuk dëgjojnë, pasi ky është standard bazë i të drejtave të njeriut dhe praktikë ndërkombëtare (interpretimi është i domosdoshëm në procese gjyqësore, polici, shëndetësi, etj.)

Megjithatë, në praktikë në Shqipëri:

- Nuk ka interpretë të përhershëm të gjuhës së shenjave në gjykata
- Shërbimi sigurohet rast pas rasti
- Ka mungesë të listave të certifikuara dhe standardeve të qarta për interpretët

Kjo krijon:

- vonesa në procedura
- rrezik për moskuptim të proceseve ligjore
- cenim të aksesit në drejtësi

Sfidat kryesore të identifikuara

- Numër shumë i kufizuar interpretësh të trajnuar
- Mungesë certifikimi dhe standardizimi profesional
- Mungesë financimi publik për këtë shërbim
- Varësi nga projektet e OJF-ve
- Mungesë ndërgjegjësimi institucional mbi detyrimin për ofrim

Aktualisht, Shqipëria nuk garanton një sistem funksional dhe të qëndrueshëm të interpretimit në gjuhën e shenjave në institucionet publike. Mungesa e këtij shërbimi nuk është vetëm boshllëk teknik, por një pengesë serioze në ushtrimin e të drejtave themelore dhe në aksesin e barabartë në shërbime.

4. Grupet veçanërisht të cënueshme

Disa grupe përballen me barriera të shumëfishta komunikimi:

- **Gratë me aftësi të kufizuara** – përballen me diskriminim të dyfishtë dhe mungesë informacioni të aksesueshëm për shërbime mbrojtjeje
- **Fëmijët me aftësi të kufizuara** – hasin vështirësi në kuptimin e informacionit në arsim dhe shërbime
- **Personat nga pakicat** – përballen me barriera gjuhësore dhe kulturore
- **Banorët në zonat rurale** – kanë akses të kufizuar në shërbime dhe teknologji

Në këto raste, mungesa e komunikimit të aksesueshëm përforcon përjashtimin social dhe ekonomik.

5. Roli i organizatave të shoqërisë civile

Organizatat e shoqërisë civile kanë luajtur një rol kyç në:

- promovimin e komunikimit të aksesueshëm
- zhvillimin e materialeve në gjuhë të thjeshtë
- rritjen e ndërgjegjësimit publik
- pilotimin e zgjidhjeve inovative

Megjithatë, këto përpjekje mbeten kryesisht të bazuara në projekte afatshkurtra dhe nuk janë institucionalizuar në mënyrë të qëndrueshme nga institucionet publike.

6. Institucionet kulturore dhe aksesueshmëria

Institucionet kulturore (muze, teatro, galeri, biblioteka) kanë potencial të madh për të promovuar përfshirjen, por përballen me sfida të shumta:

- akses i kufizuar fizik
- mungesë e informacionit të aksesueshëm
- mungesë programesh të përshtatura për grupe të ndryshme

Aksesueshmëria në këtë sektor duhet të kuptohet në mënyrë gjithëpërfshirëse, duke përfshirë jo vetëm infrastrukturën, por edhe komunikimin dhe përmbajtjen kulturore.

7. Përfundime

Komunikimi i aksesueshëm në Shqipëri mbetet një sfidë strukturore. Edhe pse ekziston një bazë ligjore, zbatimi është i fragmentuar dhe shpesh i varur nga iniciativa të izoluar.

Mungesa e aksesueshmërisë ndikon drejtpërdrejt në:

- të drejtën për informim
- pjesëmarrjen në jetën publike
- aksesin në shërbime
- vendimmarrjen e pavarur

Pa standarde të qarta, teknologji mbështetëse dhe mekanizma monitorimi, progresi mbetet i kufizuar.

8. Rekomandime

- Hartimi i një strategjie kombëtare për komunikimin e aksesueshëm
- Vendosja e standardeve detyruese për aksesueshmërinë në institucionet publike
- Zhvillimi i teknologjive mbështetëse në gjuhën shqipe (screen readers, speech-to-text)
- Përdorimi sistematik i gjuhës së lehtë për t'u lexuar
- Përmirësimi i aksesueshmërisë së platformave digjitale
- Krijimi i një sistemi të qëndrueshëm për interpretimin në gjuhën e shenjave
- Trajnime të vazhdueshme për administratën publike
- Përfshirja aktive e personave me aftësi të kufizuara në vendimarrje

Përfundim i përgjithshëm

Përmirësimi i aksesueshmërisë së komunikimit kërkon një qasje të koordinuar dhe sistematike, që shkon përtej projekteve të izoluara. Ai kërkon angazhim politik, investim në teknologji dhe ndryshim të praktikave institucionale.

Vetëm në këtë mënyrë mund të ndërtohet një shoqëri gjithëpërfshirëse, ku çdo individ ka mundësi reale për të kuptuar, për të komunikuar dhe për të marrë pjesë në mënyrë të barabartë në jetën shoqërore.